

NƏSİLLƏRİN MƏNƏVİ VARİSLİYİ

2007-ci il mayın 22-də Xəzər Universitetində fəaliyyət göstərən "Elm və sənət məclisi"-nin 11-ci toplantısı oldu. "Nəsillərin mənəvi varisliyi" mövzusunun müzakirəsinə həsr olunmuş məclisdə bu dəfə də müxtəlif elm və təhsil müəssisələrindən dəvət olunmuş mütəxəssislər, müəllimlər və tələbələr iştirak edirdilər. Məclisi giriş sözü ilə universitetin rektoru, professor Hamlet İsaخانlı açdı.

"Hər 10 məclisin materialları bir kitabda çap olunacaq"

Professor Hamlet İSAXANLI:

-Əziz dostlar!

"Elm və sənət məclisi"nin hörmətli qonaqları!

Bu gün bizim 11-ci toplantımızdır. Bu mənada da artıq böyüyüb yaşa doluruq. Birinci 10 məclisin materialları hazırda müzakirə olunub çapa hazırlanır. Biz məsləhətləşmişik ki, hər 10 məclis bir kitab olacaq. Materiallar artıq "Xəzər Xəbər"də nəşr olunub. Jurnal variantında hər məruzə çap olunduqda məclisdə çəkilmiş şəkillər, müzakirədəki çıxışların mətnləri çap edilir, ümumi məlumat verilir.

lir. Məclislərin materiallarını dərc edərkən xüsusi əlavə məlumatlar verməyə ehtiyac görmürük. Amma kitab daha geniş oxucular üçün nəzərdə tutulduğundan onu çox ciddi surətdə hazırlayırıq. Yəqin orada mövzularla əlaqədar ingiliscə, rusca qısa yazılar da olacaq. Ümid edirik ki, yaxın zamanlarda biz o kitabı görəəcəyik və birinci növbədə məclisin daimi üzvlərinə paylayacağıq.

"Bəşər övladı həm mədəni mirası, həm elmi-texnoloji mirası növbəti nəsillərə ötürə bilər"

Bugünkü 11-ci məclisimizin mövzusu "Nəsillərin mənəvi varisliyi"dir. Bu, çox aktual, eyni zamanda, incə və zərif mövzudur. Kənardan baxanda bir az

sadə görünə bilən bu mövzu əslində filosofların, pedaqoqların, sosioloqların, həm dilşünasların, həm də başqa sənət sahiblərinin, eləcə də yazıboxuyan vətəndaşların həmişə diqqətində olan, cəmiyyətin ağırlı bir məsələsidir.

Bəşəriyyətin ümumiyyətlə ən böyük zəfərlərindən və möcüzələrindən biri odur ki, tarix boyu qazanılmış çox geniş həcmdə bilik, bacarıq, vərdiş, yeni əldə olunmuş nailiyyətlər, qazanılmış uğurlar gələcək nəsillərə ötürülə bilər. Əslində bu hadisə elə də sadə görünməməlidir. Misal üçün təbiət elmlərinə baxaq. Bu elm sahələri çox genişdir, riyaziyyat, fizika, kimya, biologiya, geologiya və s. qeyri-adi dərəcədə şaxələnməmişdir. Tarix boyu bunlar zənginləşə-zənginləşə inkişaf edib bu günə gəliblər və zənginləşə-zənginləşə gələcəyə gedirlər. Ara kəsilmir. Yeni nəsil elmin əsas sahələrində əvvəlki nəsillərdən daha irəli gedir. Bu misal sahə etibarilə sosial, eləcə də humanitar elmlər halında da doğrudur. Nəzəri olaraq belə bir qorxu var ki, birdən bu elmlərdən hansı mühüm nailiyyətlər isə ilişib yarandığı zamanda qala bilər və ya gələcək nəslin beyni onları mənimsəməklə çətinlik çəkə bilər. Hər dövrün alimləri, mütəfəkkirləri keçmiş və hazırda əldə olunmuş biliklə-

ri gələcəyə ötürməyə çalışır. Amma bu kifayət olmaya bilər, nəzəri olaraq mümkündür ki, nəsil bunu ötürməyə qadir olmasın. Amma xoşbəxtlikdən bu, əsasən baş vermir. Bu gözəl mövzudur, lakin bizi hazırkı mövzumuzdan aralamağa qadirdir. Bu fəlsəfəni gələcəyə saxlayaq...

Bəşər övladı həm mədəni mirası, həm elmi-texnoloji mirası növbəti nəsillə ötürə bilər. Özü də elə-belə qoruyub ötürür və sonra onu dərinləşdirir, daha yüksək səviyyəyə çatdırır, daha da genişləndirir, gələcək nəsillərə ötürür. İnkişaf da bundan ibarətdir. Amma bir də mədəni miras var ki, heç də o birindən geri qalmır. Çünki bəşəri bəşər eləyən mühüm cəhətlərdən biri odur. Bunu nəsillərin varisliyi adlandıracağıq. Bu məsələni həm də həm də nəsillərin anlaşması kimi başa düşmək olar.

Elmi-texnoloji miras haqqında danışdıq. Əlbəttə, maddi-mədəni mirası da biz həmişə qoruya bilmirik. Ona görə də cəmiyyətdə liberallarla bərabər mühafizəkarlar, konservatorlar

da mövcuddur. Mühafizəkarlığın ilk baxışda bir az mənfi çaları var, amma maddi-mədəni mədəniyyəti hər cəhətdən qoruyub saxlayan, hifz edən odur.

“Bu gün mədəniyyət kifayət qədər aşıdır”

Maddi-mədəni mirasa tarixi abidələr, flora, fauna daxildir. Bir misal gətirmək istəyirəm. YUNESKO-nun dünyanın ən məşhur maddi-mədəni abidələrindən ibarət bir siyahısı var. O siyahıya Azərbaycandan bir abidə daxil edilib: Bakının İçərişəhəri. 11 abidə də ehtiyat siyahıdadır, yəni əsas o siyahıya daxil deyil, amma nə vaxtsa daxil ola bilər. Bəs biz o böyük İçərişəhəri qoruyub saxlaya bilirikmi? Şirvanşahlar Sarayının yarısını təzədən “tikdik”. Qız Qalasını hələ söküb tikməmişik.

Mən həmişə Azərbaycandan söhbət gedəndə qonşu ölkələrdən də misal gətirirəm. Çünki çox zaman misallar çəknəyində, müqayisəli araşdırma olmayanda özünü dartmaq,

özünü yüksəkdə saxlamaq istəyi, yəni “biz filan sahədə hamıdan qabaqdayıq” fikri yaranır. 2006-cı ildə dünyada 830 ən dəyərli hesab edilən maddi-mədəni abidə bu siyahıya (World Heritage Sites -UNESCO) daxil edilib. Onu demək istəyirəm ki, YUNESKO-nun bu siyahısına Ermənistandan 4, Gürcüstandan 3, Azərbaycandan isə cəmi bir maddi-mədəni miras daxildir. Ehtiyat siyahıda Ermənistandan 5, Gürcüstandan 6 abidə var. Bu, o deməkdir ki, qonşularımız ehtiyat siyahısının xeyli hissəsinin vacibliyini isbat edə bilərlər, ona görə də onlar əsas siyahıya daxil edilib, ancaq biz yalnız birini daxil eləyə bilmişik.

Bəs nəsillərin mədəni varisliyində problem nədən ibarətdir? Problem odur ki, cəmiyyət tarix boyu həmişə dəyişir, siyasi və iqtisadi münasibətlər dəyişir. Amma elmi-texnoloji inkişaf cəmiyyətin əvvəlki dövrlərə nisbətən çox qeyri-adi dərəcədə sürətlə dəyişməsinə gətirib çıxardır, dəyişmə radikal şəkildə alır. Məlum ifadədə deyildiyi kimi, dəyişməyən bir şey varsa, o da dəyişmənin daimiliyidir. Mənim uşaqlığımda televiziya yox idi (kənddə), gəncliyimdə personal kompüter yox idi, yetkinləşəndə internet yox idi, bir qədər əvvəl mobil telefon yox idi. Onlar mənim şəxsiyyət kimi formalaşmağımda rol oynamayıb (radiodan fərqli olaraq). İndi isə... Cəmiyyətin indiki radikal şəkildə dəyişməsi bu inkişaf mədəni dəyərlərə, nəsillərin qoruduğu inanclara, ideallara, arzulara, istəklərə, adət-ənənəyə

zədə vura bilər, xələl gətirə bilər və xələl gətirir. Ona görə bu, cəmiyyətin böyük probleminə çevrilir, narahatçılıq yaradır. Bu global hadisənin köklərini axartmaq lazım gəlir.

Mən burada məsələnin kökündə "fərd və cəmiyyət" problemini görəəm. Çünki hər kəs bir fərd kimi azadlığa, sərbəstliyə can atır. Lakin cəmiyyət daha geniş, bütöv qurum kimi özünün adətini, ənənəsini, estetik və ruhi inanclarını, dil və ifadə vasitələrini ortaya qoyur. Bu zaman fərdlə cəmiyyət arasında bir toqquşma, ziddiyyət əmələ gəlir. Konsensus çətin məsələyə çevrilir. Azadlıq və məsuliyyət mənəviyyatın bir-biri ilə çarpışan iki tərəfidir. Müqəddəratı təyin etmək (azadlıq) və əraziyə hörmət (məsuliyyət) tək xalqlara, dövlətlərə deyil, insanlara da xasdır. Xüsusən gənc nəsil cəmiyyətin qoyduğu çərçivələri insan azadlığının arzusu, istəyi, qələbəsi olaraq yarırıb keçmək istəyir. Bunun bir səbəbi də Qərb mədəniyyətinin dominant hala gəlməsidir. Bunun tək biz demirik, Qərbdə də, Şərqdə də belə deyirlər. Qərb mədəniyyətinin əsasında isə hüquq sistemi durur, yeni hər şey hüquqla təyin olunur. Hüquq isə mənəviyyəti qorumur, mənəviyyət hüquqi norma deyil və bu səbəbdən hüquq vasitəsi ilə mənəviyyəti qorumaq olmur.

Mənəviyyət kifayət qədər aşınır. Üstəlik də Qərb dünyasının şəkilləndirdiyi dinamik dünya rəqabət üzərində qurulubsa, rəqabət insanları və təşkilatları bir-biri ilə çarpışmağa aparırsa, qazanc arxasınca, əş-

ya arxasınca getməyi şərtləndirir, onda gənclərdə mənəviyyətə və müəyyən dəyərlərə, xüsusən əvvəlki nəslin qoruduğu dəyərlərə müqavimət yaranır və təbii olaraq, atalar-oğullar və yaxud, nəsillərarası problem yaranır. Genetik yaddaş və inşa olunan, mühitdən yaranan dəyərlər bir-biri ilə toqquşur. Cəfər Cabbarlı "Şərq ürəyi və Qərb düşüncəsi" deyərək Şərqi mənəvi dəyərlərini və Qərbi fərdi azadlığını birləşdirməyi (şəxsədə) düşünürdü, bu yolla fərd-cəmiyyət problemini həll etmək istəyirdi.

Söhbət gedir ki, biz nə etməliyik? Vəziyyət ümitsizdirmi? Görünür, vəziyyət çox da ümitsiz deyil. Bəşər tarixində həmişə bu məsələ müzakirə olunub. İndi o, deyəsən, daha kəskin şəkil alıb. Əvvəllər bəlkə bu, bir qədər dözümlən dərəcədə olub. Amma həmişə, xüsusilə də Avropa maarifçilik dövründən bugünə qədər nəsillərin varisliyi müzakirə mövzusu olub, sanki bəzi nəzəriyyələr və müqavimət mexanizmləri də hazırlanıb.

"İnsanı mənəviyyət təربiyəsi və xarakter təربiyəsi qoruya bilər"

Belə bir fikir mövcuddur ki, təhsilin iki məqsədi var: biri insanı savadlı etməkdir, digəri insanı yaxşı insan etməkdir. Yeni insanı savadlı, bilikli etmək vacibdir, amma kifayət deyil, insanlığı mənəviyyət təربiyəsi və xarakter təربiyəsi qoruya bilər. Amma təhsildə elə bil ki, bu məsələ get-gedə unudulubdur.

İbtidai cəmiyyətdə xarakter təربiyəsi əsas məsələ idi. Amma sonra get-gedə təhsil almaq, bilik əldə etmək o qədər böyük sahəni tutdu ki, xarakter təربiyə etmək vacib hesab olunmadı və o, bir növ ortada qalan bir işə çevrildi. Onunla məktəb də ciddi məşğul ola bilmədi, ailənin də gücü çatmadı (Əslində bu, ailənin əsas funksiyalarından biridir). Məsələnin belə müzakirəsi hər halda mənəviyyət və xarakter təربiyəsində də təhsilin rolunu göstərir. Görəsən, yaxşı, güclü təhsil nəsillərin varisliyi məsələsinə də öz töhfəsini verə bilirmi? Azərbaycan mütəfəkkirləri həmişə bu məsələyə diqqətlə yanaşıblar. İndicə Qərb-Şərq və mənəviyyət məsələsinə toxunduq. C.Cabbarlı kimi yaradıcı insanların fikrincə, Qərbdən professionallığı götürmək lazımdır, mənəviyyətin kökləri isə Şərqdədir. Bu ikisini qovuşdura bilərik. Bu həm də "Ziyalı məqsədə yetmək üçün bütün yollara baş vura bilməz, mənəviyyəti unuda bilməz" deməkdir. Mümkündür ki, nəsillərin varisliyi yolundakı təhlükənin qarşısı beləcə alınabilir.

Hər halda mənəvi miras yox olmayacaq. Çünki fərd nə qədər öz azadlığını ortaya qoysa da, o, cəmiyyətin içindədir və cəmiyyətin digər üzvləri ilə münasibətdə - ailədə, işdə, küçədə və s. istər-istəməz xoş bir iz buraxmaq istəyir. Xoş bir təsir bağışlamaq sifəti də insanın təbiətinə xasdır. İnsan ondan ləzzət alır. Tolstoyun məşhur bir sözü var: "İnsanlar xeyirxahlığı, yaxşılığı əslində, dərinədən bax-

san, ona görə edirlər ki, onlar bu işi görməkdən həzz alırlar". Qarşdakına yaxşılıq edək, qarşdakının vəziyyəti yaxşı olsun. Amma daxilə o da var ki, xeyirxaqlıqdan, yaxşı olmaqdan bunu edənler özleri də ləzzət alır. Yəni burada özünü sevmək və ya özünə hörmət hissi də var. Özünü sevmək, biz onda müxtəlif çalarlar görsek də, o, bir hərəkətverici qüvvədir. Yəni bir tərəfdə rəqabət, digər tərəfdə insanlara yaxşılıq və sevgi durur. Sevən və yaxşılıq edən insanlar bundan ləzzət alır. Bu, bizi ümitsiz olmağa qoymur.

Bu, çox geniş mövzudur, fəlsəfi dəyəri olan mövzudur. Əlbəttə, nəsillərin varisliyi məsələsinin pedaqoji, psixoloji, sosioloji, dini və s. aspektləri də var.

Camal müəllimin bu məsələni müzakirə üçün ortaya çıxarması çox təbiidir. Mən, sadəcə, ehtiyat edirdim ki, bu məsələni yaxşı müzakirə edə biləcəyikmi? İştirakçılar bu mövzunu yaxşı qəbul edə biləcəklərmi? İndi isə sevinirəm ki, bugünkü auditoriyamız yaxşı mənada, çox rəngarəngdir. Həm alimlər, həm müəllimlər, həm də tələbələr bu mövzuya maraq göstərirlər. Ömrü boyu fəlsəfə tarixi, düşüncə tarixi, etik və estetik dəyərlərlə məşğul olmuş Camal müəllim bu mövzu ilə çox yaxın olub, bu mövzu həm elmi-fəlsəfi, həm şəxsi həyat idealları baxımından ona çox doğmadır. Bu səbəblə də biz Camal müəllimi məmnuniyyətlə dinləyəcəyik.

Buyurun Camal müəllim!

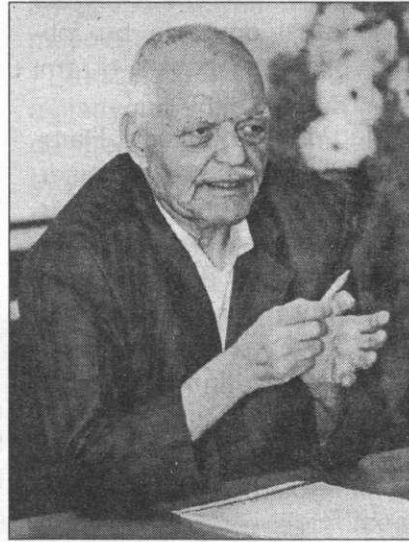
"Cəmiyyətin inkişaf tarixi nəsillərin varisliyindən kənarında baş vermir"

Professor CAMAL MUSTAFAYEV:

-Çox sağ olun, Hamlet müəllim!

Mən hamınızı ürəkdən salamlayıram.

Mən istəyirəm ki, mövzunu təkmilləşdirəm. Hamlet müəllimin dediyi kimi, bugünkü mövzu hamımızı düşündürən bir sahəyə həsr olunub. Bu, sırf akademik mövzu deyil. Əslində

heç kəsin xüsusi mövzusu deyil, bizim hamımızın mövzusu. Çünki söhbət nəsillərin varisliyindən, dövrlərin bağlılığından gedir. Cəmiyyətin inkişaf tarixi, ümumiyyətlə, tərəqqi deyilən bir anlam nəsillərin varisliyindən kənarında baş vermir. Doğrudur, bu, özünü müxtəlif tərzdə göstərə bilər - ya repressiv, ya progressiv şəkildə. Amma bu ümumi bir qanundur. Nəsillərin varisliyi bizim tez-tez işlədiyimiz zaman və ya dövr anlamının özünün varisliyidir.

Tarixi həqiqətdir, zaman keçmişdən bugünə, bugündən gələcəyə gedir. Amma deyə bilərsiniz ki, keçmiş ötüb keçib, gələcək gözlənilir. Onların arasında bir uçurum yoxdur. Bunun arasında ancaq "indi" anlamı var, Bu "indi" anlamını təmsil edən burda iştirak edənler, indi mövcud olan insanlardır. Ancaq "indi" anlamının bir qayəsi var, biz məqsədi var. Bu da gənclikdir. O, sabahı gözləyir. Keçmişlə gələcək arasındakı bu körpü nə qədər sağlam yaranırsa, cəmiyyətin inkişafı da bir o qədər sağlam olacaq. Əlbəttə, "körpü" mənəvi mənada işlənir. Mənəviyyat deyəndə biz nəyi başa düşürük? Müxtəlif təriflər eşidə bilərsiniz. Amma bu sadəcə belə başa düşülür: Mənəviyyat ruhun fəaliyyəti, yaratdığı bəşəri dəyərlərin məcmusudur. Mənəviyyat ruhun fəaliyyətidir. Ancaq bu, bilirsiniz ki, müəyyən fəaliyyətlə nəsildən nəsilə keçə bilər. Müəyyən fəaliyyət nəticəsində bir nəslin varidatından başqa nəslin varidatına keçə bilər.

"İdealsız insan ruhsuz bədən kimidir"

Mən həmişə klassik filosoflarla məsləhətləşməyi çox xoşlayıram. Hegelin pedaqogika haqqında bir fikrini vaxtilə qeyd etmişdim: "Pedaqogika insanları mənəviyyatlı etmək cəhdidir. O, insanı təbii varlıq kimi düşünür və onun yönətdiyi yolla gedən yenidən doğulur". Görün, müəllimə, pedaqogikaya nə qədər yüksək qiymət verir. Onuñ birinci səviyyəsi - təbii

iradəsi, ikinciyyə - mənəvi tərbiyyəyə çevrilir. Beləliklə, bu, onda adət olur, yeni müəllim mənəviyyatını adətə çevirən şəxsiyyətdir. Deməli, nəsillərin varisliyində biz, doğrudan da, fəal bir qüvvə axtarmalı olsaq, fikrimizi, sözüümüzü yalnız müəllimə ünvanlamalıyıq.

Söhbət əsasən gəncliyin tələyindən gedir. Burada yaşlı nəsil də, orta nəsil də, gənclər də var. Mənim idealım da, niyyətə də gənclikdir. Amma böyük bir mütəfəkkir olan əl-Qəzali ideal haqqında deyir: "İdealsız insan ruhsuz bədən kimidir". Mən istərdim ki, gəncliyin ideali olsun. Gəncliyin tərbiyyəsi bütün bəşər tarixində düşünən insanların, xüsusən filosofların obyektinə olmuşdur.

Aristoteleinin "Dövlət" əsəri ilə çoxlarımız tanışdır. Orada belə bir şey deyir: "Yəqin heç kəs şübhə etməz ki, qanunverici (dövlət başçısı nəzərdə tutulur - C.M.) gənclərin tərbiyyəsinə fəvqəladə diqqətlə yanaşmalıdır.

Çünki hansı dövlətdə bu intizam yoxdursa, dövlət nizamı özü də zərər çəkir".

Doğrudan da, belədir. Hamlet müəllim təhsildən danışdı. Bizim çoxumuz təhsil işçiləriyik. Gənclərə diqqət təkəcə təhsil işçilərinin sahəsi deyil, ümumdövlət marağıdır. Bu məsələ dövləti daha çox düşündürməlidir. Çünki dövlətin mənəvi, əxlaqi, intellektual təməli yetkin gənclikdir. Buna görə bu sahədən kənarında hər hansı dövlət siyasətindən danışmağa qəti ehtiyac yoxdur.

Mən yenə Hegele qayıdıram. Onun "Tarixi fəlsəfə" əsərində belə bir kəlam var: "Nə üçün yunanlara indiyə qədər pərəstiş edirlər? Nə üçün yunanlar elmdə, sənətdə bu qədər dünya şöhrəti qazanırlar? Bunun bir sirri var - yunanların təhsil sistemi".

O təhsil sistemi yunanlardan bütün dünyaya, Avropaya keçdi, xüsusən də almanlarda öz yüksək təcəssümünü tapdı. Al-

manlardan da ruslara keçdi. Yeni yaxşı təhsil sistemi yaxşı insan, kamil insan, mənəviyyatlı insan deyilən ocaqdır. O ocaqda bizim arzuladığımız kamil insan, səviyyəli insan formalaşır.

Tarixin inkişafı həmişə tələtlüdür. Xüsusən də o, inqilablar, çevrilişlər, müharibələr olan dövrdə mənəviyyat həmişə çox çətin bir imtahana çəkilir. Bəlkə də gənclər onu o qədər də təsəvvür edə bilməz. Bizim gənclik dövrümüz, belə deyək ki, almanlarla müharibə dövrünə düşdü və onda biz məktəbin də, məktəblilərin də, kəndlinin də necə ağır vəziyyətdə düşdüyünü görürdük. Lakin ikinci bir müharibə də burada gedirdi. Gənclərin ruhu üçün, gənclərin vətəni üçün mübarizə gedirdi. O, mübarizədən də o zaman biz üzəg çıxdıq. Ona görə ki, təhsil sisteminin özündə sağlam bir siyasət var idi.

Amma gəlin bugünkü günümüzdən bir az danışaq. Müəllimlərin fəaliyyətində böyük çətinliklər, çox təzadlar meydana çıxır. Yeni nəsillərlə köhnə nəsillər arasında, köhnə ənənə ilə desək, atalar-oğullar problemi qalxır. Bu təzadlar bu saat təhsilin özünə böyük zərər gətirə bilər. Nə mənada? Bir tərəfdən gənclərə deyirlər ki, siz tamamilə sərbəstsınız, azadsınız. Azadlığı onun özü qazanmayıb, kiminsə əlindən alıb. Amma gətirən əl kimin əlidir? Azadlığı hansı əldən almısan? Söhbət ondan gedir. Əvvəla, azadlığı insan daxilən yetkinliyində qazanmalıdır, ruhun yetkinliyində qazanmalıdır...

“Xalqı yalnız ziyalı zəkası birləşdirə bilər”

Ona görə bəzən gənclərin bir çoxu bu azadlıq sözünü özbaşınalıq kimi başa düşür. Bəzən tarixin tərəddüdü dövrələrində gəncliyi çaşdırırlar ki, köhnələrin səhv yolu ilə getməsin. Köhnələr səhv edirlər, deməli, hər şeyi təzədən başlamaq lazımdır. Bir zaman hətta bizdə yenidənqurma, yenidən icad etmə və s. kimi məsələlər də meydana çıxmışdı. Bir şeyi başa düşmək lazımdır ki, köhnəni uçurub, keçmiş qırıb yenini qurmaq qəti mümkün deyil. İnsan sadəcə bir az ağılsız olmalıdır ki, bütün tarixi, bütün təkamülün inkar eləsin. İndi təkamül nəzəriyyəsinə də hücumlar var.

Mən Hegelin bir sözünü də xatırlatmaq istəyirəm. O deyir ki, “səviyyəsiz insan güman edir ki, ona özbaşına hərəkət

etmək imkanı verilə bilərsə, o adam ancaq əlində onun qeyri-azadlığının səbəbi özbaşınalığıdır. Mən ağıla uyğun işləyirəmsə, argılayrunluq da azadlıqdır. Mən ağıla uyğun olanı işləyirəmsə, onda mən ayrılmış bir fərd kimi deyil, “mənəm-mənəm” deyən bir fərd kimi deyil, ancaq əxlaqi anlayışlara, ümumiyyətlə, əxlaqi anlayışlara uyğun hərəkət edərək, əxlaqi hərəkətlərlə mən özümü deyil, mahiyyəti irəli sürürəm. Yeni insanı fikirlər irəli sürürəm. Ancaq insan hamının getdiyi, heç kəmin özünə görə çalışmadığı ağıla uyğun böyük bir yol seçməlidir.

İndi söhbət ondan gedir ki, ağıla uyğun yolda hamı bir yerdə gedir. İndi görürsünüzmü bayaq dediyim ataların dövründə problemlə qalmış. Ondan başqa da problemlər mübadiləsi qalır. Partiya nədir? Hamı de-

yir xalqı partiya birləşdirə bilər. Amma “partiya”, “firqə” sözünün mənası ayrılmaq, parçalanmaq deməkdir. Xalqı partiya birləşdirə yox, yalnız ziyalı zəkası birləşdirə bilər. Ona görə bizə ziyalı zəkası vacibdir. Ziyalı yaddaşı lazımdır. Bizə bu gənclərin yaddaşını yaşatmağa doğrudan da ziyalı yaddaşının təcrübəsindən bəhrələnmək lazımdır.

***

“Nəsillərin mənəvi varisliyi ətrafında aparılan müzakirələrdə Tofiq Abasquliyev, İsmət Əhmədov, Harun Yılmaz, və Xəzər Universitetinin tələbələri fəal iştirak etdilər.

Qələmə alanlar:
Knyaz ASLAN,
Cabir MƏMMƏDLİ

